

ho anota *AlcM* a Alcoi i Val., i jo ho sento en algun punt, en usos especials: «la *Kúa* 'l Bacallar» és una gran penya visible a la Serra d'Aitana (Benimantell, 1963); *kúa de kavál* i *řábo de gát* dues herbes silvestres que m'indiquen juntes a Tales (1961); de tota manera això, encara que minoritari entre valencians, ni és res imitat del Prínc. ni és recent. És ja la forma que usava Carles Ros, gens suspecte d'una cosa ni de l'altra, en dites pintoresques de la seva *Rondalla de Rondalles* (8, 36), i la que posa en el seu diccionari de 1764: «mantell --- con que las mugeres se cubren para salir de casa --- por la parte de atrás queda pendiente una tira ancha que llega a igualar con el nudo de la basquiña, que nombran *colilla*: en valenciano *cúa* y no en diminutivo *cuetas*» (p. 147, i *cua* remetent a *mantell*, p. 73). En fi tenim ja aquesta forma, assegurada per la rima, c. 1500, en el *Procés de les Olives*: «no 's maravella si feu la part sua / e tant l'empenyeu en semblants amors / jutjant avengudes les seus errors: /y ell pensa tenir un gat per la *cua!* / O bon cavaller, sens taca ni rua / ---» (v. 512).

Es manté *coa* també a la Terra de l'Ebre i Mataranya: a Aiguaviva (*RFE* xxxiii, 41), a Calaceit, Gandesa i Fraga (*AlcM*); en el Priorat: a la Vilella Baixa vacillaven entre *kõa de řabõza* i *kúa d. r.*, nom de planta; però a Cabassers deien *la kõa del kavál*, i és especial d'allà el sentit topogràfic *la kõa* de Porrera, cuaranya del terme d'aquest poble fins a Gratallops; *lo riu (Siurana) fa una kõa* (gran meandre) a Torroja (1936); és sabut que la forma popular a Tortosa (Moireira, *Folklor.*, 562; Vergés Paulí, *Espurnes* v, 18).

A les Illes la conservació de la *o* és força general; a Mallorca, dóna lloc a una pronúncia vulgar, molt estesa, *kõva* (pròpia dels pobles del pla i alguns de la muntanya, *BDLC* iv, 251); anoto *kõva* a St. Joan de Sineu, *kõva de sãbã* a Búger (1964); és també la forma de Menorca i la d'Eivissa, ací amb pronúncia vulgar, generalment, *coa* (PzCabrero «cola, rabo»; Castelló, *Rond.*, 55); sembla, però, que literàriament, es va admetre aviat *cua* a les Illes, almenys en escrits acurats (acta de capítols de Mallorca de 1746; *Llibre d'Entrevinements* d'Eivissa; *AlcM*).

A Ribagorça s'ha conservat la forma llatina intacta, amb *-d-*: a Gavasa (*BCEC* vi, 195), anoto *kõda* a Sant Esteve de Llitera (1956), igual a Benasc («posa la *coda* del moltón a la olla», Ferraz, 39), *kõda de gát* herba muntanyenca de flor morada a Les Paüls (1957). La conservació de la *-d-* s'estén per tot l'Alt Aragó, de Gistau fins a Ansó, també a Casp i la Puebla de Ijar, les Valls de Sos i de Berdún i avui en les valls mig-bascòfones de Roncal i de Salazar (*BDC* xxiv, 165; Alvar, *ArchF Arag.* viii, 23); a Bielsa contenen popularment la falla del «topo que canbió es ojos per la *kõda*» (1965).

Avui és cosa provada que en llatí la forma del llenguatge parlat era *cõda* i no pas el *CAUDA* clàssic. No és hipotètic, car *coda* es troba en un papirus del S. III d. C. que conté una traducció de Bàbrios (Heraeus, *ALLG* xiii, 129; *KJRPb.* vii, i, 69). No es tracta, naturalment, de l'evolució fonètica romànica

normal de *AU* > ò, car totes les llengües romàniques presenten una vocal tancada (i el francès, diftongada, it. *cõda*, fr. *queue*, etc.) o sigui el timbre que correspon a una ò etimològica; i tampoc es tracta d'una «contracció» de *AU* en ò, sinó d'una variant tant o més antiga que la patrícia; potser fins i tot és l'única etimològica, emparentada amb el lit. *kũdas* 'plomall, monya' («schopf»), veg. M-Lübke (*ASNSL* cxxiv, 380, n. 1; i *Einführung z. R. Sprachw.*).

Per més que el diccionari d'Ernout i Meillet qualifiqui *cauda* de «mot populaire sans étymologie connue», la variant *cauda/coda* ha d'estar relacionada amb aquesta qüestió etimològica. I també ho ha d'estar la variant ll. vg. *cõla* que vaig deixar establerta solidament, en el *DCEC* i, 847b, en particular lín. 39ss., com a base del cast. *cola* i de les formes dialectals *cola* i *caula* dels parlars dels Abruzzi. Més tard vaig indicar que hi ha probablement un íntim parentiu prellatí entre *coda/cauda* i el ll. *caulis* 'canya', 'tija', 'macle de la cua d'un animal' (*VRom.* xiii, 367-380; *Top.-Hesp.* i, 399), teoria que no sembla haver estat rectificad per cap especialista i em sembla més que mai vàlida: la *-d-* alterna amb la *-l-* en llatí, per tant les dues formes quasi no en fan més que una des del punt de vista de la consonant. Però ara em sembla que justament aquesta teoria dóna una explicació del duplicat vocàlic: probablement tenia raó M-Lübke en suggerir que el vocalisme *cõda* fou l'antic, i llavors podem mirar el clàssic *cauda* com una forma secundària, que la llengua viva no acceptà mai, i deguda a la interdependència etimològica entre *coda* i *caulis*, que, extremant-se en certes formes hispàniques i suditàliques del llatí vulgar, donà lloc a la variant *cõla*, mare de la forma castellana i l'abruzzesa.

Es poden aclarir altres dos detalls fonètics. Com ja deia llavors (849a45ss.): «en el canvi català de *coa* en *cua* no ha tingut cap part una influència de *cũlum* (que tampoc obrà en castellà, cf. allí, 848a19-48):¹ és una evolució fonètica realment normal, per bé que no estigui gaire divulgada, per la poca freqüència de tal estructura fonètica, cf. els termes nàutics *gúa* i *escua*, que eren antigament *goa* i *escoa*». Per a *goa*, veg. *EntreDL* iii, 209, 179; *escoes* vénen de *ABSCONSAS* 'ocultas' amb la *-s-* eliminada per dissimilació; *sagnua* nom de planta, de *SANGUINO(S)A* amb la mateixa dissim.; i a la Conca de Tremp i Ribagorça, on el sufix col·lectiu *-osa* perd en molts noms la *-s-*, hi ha una dotzena de casos almenys de *-ua*, *-ues* provinents de *-osa* (*Avellanua*, *Argestues*, etc.; *Villanúa* < *Villanova*). El tractament de la *-d-* de *CODA*, amb pèrdua total, sembla realment un poc anòmal darrere de l'accent, però cal col·locar-lo en el marc de conjunt dels fets complexos estudiats en *LleuresC*, 255; i la mateixa sorpresa causa, però agreujada, perquè allí sí que l'anomalia és grossa i palesa, que la *-d-* hagi desaparegut pertot en el domini occità. Pot haver-hi un tractament excepcional condicionat per la posició sil·làbica i els timbres vocàlics circumdants; però hi degué ajudar molt el factor que posà de relleu Fouché (*RHispl.* lxxvii, 108): el grup *cua de* --- és de recurrència molt